

TRÍCH YẾU LUẬN ÁN TIẾN SĨ

Tên tác giả: CAO THỊ MAI

Tên luận án: *Cảm quan sinh thái trong văn học Mường (khảo sát qua mo đẻ đất đẻ nước và các tác phẩm văn học hiện đại tiêu biểu)*

Ngành khoa học của luận án: Văn học

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 92 22 01 21

Tên đơn vị đào tạo Sau đại học: Khoa Khoa học Xã hội - Trường Đại học
Hong Đức

1. Mục đích và đối tượng nghiên cứu của luận án

Mục đích nghiên cứu của luận án: Luận án sẽ làm rõ cảm quan sinh thái trong mo *Đẻ đất đẻ nước* và trong tác phẩm của một số cây bút Mường tiêu biểu; Đồng thời thấy được ảnh hưởng của mo *Đẻ đất đẻ nước* tới các sáng tác của các cây bút Mường hiện đại ở phương diện cảm quan sinh thái. Qua đó, khẳng định cống hiến của văn học Mường với nền văn học dân tộc trong việc bảo lưu những giá trị văn hóa cốt lõi của dân tộc mình

Đối tượng nghiên cứu của luận án:

“Cảm quan sinh thái trong văn học Mường (khảo sát qua Mo *Đẻ đất đẻ nước* và các tác phẩm văn học hiện đại)”.

Phạm vi nghiên cứu của luận án:

Phạm vi nội dung: Trên cơ sở quan điểm “sinh thái trung tâm luận” - tư tưởng hạt nhân của lý thuyết *Phê bình sinh thái*, luận án sẽ nghiên cứu, đánh giá, góp phần khẳng định sự độc đáo và những đặc sắc về nội dung và phương thức biểu hiện của diễn ngôn Mo *Đẻ đất đẻ nước* và một số tác phẩm của các tác giả Mường hiện đại.

Phạm vi tư liệu khảo sát: Vốn có nguồn gốc dân gian, Mo Mường hiện đang tồn tại nhiều văn bản khác nhau. Tuy nhiên, việc “định vị” văn bản đã được các nhà khảo cứu (chủ yếu là người dân tộc Mường) tiến hành sưu tầm, chỉnh lý một cách bài bản, nghiêm túc. Luận án sẽ chọn ngôn bản Mo *Sử thi và thần thoại dân tộc Mường* của nhóm Vương Anh biên soạn, làm tư liệu khảo sát chính. Thêm nữa, luận án chỉ sử dụng phần Mo *Đẻ đất đẻ nước* tương ứng với các phần sau trong bản Mo *Sử thi và thần thoại dân tộc Mường* là: Mo *trêu* và Mo *lên trời*.

Với các tác giả Mường hiện đại, luận án cũng sẽ khảo sát tác phẩm của các cây bút Mường tiêu biểu.

2. Các phương pháp nghiên cứu đã sử dụng

Xuất phát từ mục đích, nhiệm vụ của đề tài, luận án chủ yếu vận dụng các phương pháp nghiên cứu sau:

Phương pháp phân tích tác phẩm dân gian

Phương pháp thực địa điền dã

Phương pháp so sánh đối chiếu

Phương pháp nghiên cứu liên ngành

3. Các kết quả chính và kết luận

3.1. Các kết quả chính

Luận án là công trình chuyên khảo đầu tiên vận dụng lý thuyết phê bình sinh thái - xác lập một hướng nghiên cứu mới về mo *Đẻ đất đẻ nước* và một số tác phẩm văn học hiện đại tiêu biểu của các tác giả người Mường. Cụ thể, luận án đã tiến hành khảo sát, nghiên cứu, đánh giá ở những nội dung sau:

+ Xác định cơ sở lý thuyết và thực tiễn của cảm quan sinh thái trong mo *Đẻ đất đẻ nước* và trong tác phẩm của các cây bút Mường hiện đại tiêu biểu;

+ Làm rõ cảm quan sinh thái trong mo *Đẻ đất đẻ nước* và trong tác phẩm của một số cây bút Mường tiêu biểu.

+ Đối chiếu để thấy được sự kế thừa, ảnh hưởng của mo *Đẻ đất đẻ nước* đến các tác phẩm văn học hiện đại ở phương diện cảm quan sinh thái.

3.2. Kết luận

Mối quan hệ giữa con người và tự nhiên là đề tài “xa xưa” của văn học thế giới cũng như của văn học Việt Nam. Tuy nhiên, văn học sinh thái như một khuynh hướng mang tinh thần phản tư, hệ quả của phản ứng tất yếu khi môi trường ngày càng xấu đi do sự tác động của công cuộc “công nghiệp hóa, hiện đại hóa” thì mới chỉ thực sự bắt đầu.

Các tác phẩm văn chương, góp phần đánh thức trách nhiệm của con người trước nguy cơ sinh thái, đã và đang trở thành “một trào lưu tri thức”, khẳng định được ý nghĩa tích cực trong hệ thống lý thuyết phê bình văn học hiện đại, trở thành một xu thế nghiên cứu mang tính toàn cầu.

Được gợi ý từ một lý thuyết có tính thiết thực và hấp dẫn, luận án đã chọn đối tượng nghiên cứu: “Cảm quan sinh thái trong văn học Mường (khảo sát qua Mo *Đẻ đất đẻ nước* và trong tác phẩm của một số cây bút Mường tiêu biểu)” để tìm hiểu và cắt nghĩa ý thức sinh thái - ý thức tôn trọng và bảo vệ môi trường thiên nhiên cũng là môi trường sống đã được người Mường xưa tổ chức và bảo vệ như thế nào. Ý thức này đã tạo thành nếp sống, nếp nghĩ, bản sắc văn hóa của cộng đồng người Mường và được lưu giữ, truyền lại cho con cháu muôn đời sau và được

các cây bút hiện đại tái hiện trong các trang viết.

Ý tưởng khoa học này đã được kết cấu trong bốn chương, hai chương đầu, luận án xây dựng nền tảng lý thuyết và thực tiễn của đề tài, những khái niệm liên quan đến vấn đề nghiên cứu, như: sinh thái, phê bình sinh thái, cảm quan sinh thái đã được thống kê, so sánh đối chiếu và luận giải tường minh. Cơ sở thực tiễn của đề tài, là: Khoảng trống khoa học của vấn đề nghiên cứu; Về cộng đồng dân tộc Mường với tín ngưỡng thờ cúng thiên nhiên; Vai trò, vị trí của sử thi *Đẻ đất đẻ nước* trong tập tục mo đậm cảm quan sinh thái...

Chương ba của luận án phân tích và chứng minh rằng, người Mường cổ đã có cảm quan sinh thái khi sáng tác “Đẻ đất đẻ nước”. Việc lý giải về sự hình thành muôn loài, tất cả đều có chung "nguồn cội" là "Mẹ Tự nhiên - Mẹ Vũ trụ". Thiên sử thi cổ sơ này bộc lộ nhận thức và tư duy biện chứng của cộng đồng ấy thời cổ xưa về tính cố kết chặt chẽ, hợp lý và hài hòa trong thế giới muôn loài. Cách lý giải sự hình thành thế giới và nguyên tắc ứng xử mang trực giác triết lý sinh thái trong *Đẻ đất đẻ nước* thể hiện ứng xử thông minh của con người thuở sơ khai với môi trường sống và người xưa muốn truyền lại tri thức kinh nghiệm này cho hậu thế thông qua phong tục Mo - một hình thức tín ngưỡng thiêng liêng của người Mường.

Chương bốn của luận án đã làm sáng tỏ sự tiếp nối của cảm quan sinh thái dẫn đến ý thức sinh thái trong tái hiện cuộc sống của các cây bút Mường hiện đại. Tri thức dân gian không chỉ ăn sâu vào tiềm thức, tâm hồn mà còn được minh chứng bằng thực tiễn đời sống. Trong cách tái hiện, các cây bút Mường hiện đại luôn lấy thiên nhiên làm chuẩn mực cho các giá trị cả hình thức lẫn tinh thần, từ ngôn ngữ đến hình ảnh biểu trưng... Có thể cho rằng, từ trong huyết quản, các cây bút Mường đã luôn thuộc về văn học sinh thái, thế giới tự nhiên giờ đây, với họ, không chỉ là môi trường sống, mà là môi trường huyền thoại thiêng liêng chấp cánh cho những ý tưởng sáng tạo văn chương. Họ đang chung tay, lên tiếng để bảo tồn, gìn giữ không gian văn hóa ấy từ việc gìn giữ nền tảng cốt lõi: bảo vệ thiên nhiên, bảo vệ môi trường sinh thái của cộng đồng ấy

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC

NGHIÊN CỨU SINH

PGS.TS. Hoả Diệu Thuý

Cao Thị Mai

